

DEN SPROGPOLITISKE KRONIK

Dansk - stadig første fremmedsprog i Island

Auður Hauksdóttir

Cand.mag. i dansk og filosofi.
Lektor i dansk ved Islands Lærerhøjskole.

Der er en mere end århundredlang tradition for at undervise i dansk som fremmedsprog i Island, både i gymnasiet og i erhvervsuddannelserne, og dansk har altid været første fremmedsprog i den obligatoriske skoleuddannelse. I efteråret 1994 fremsatte et udvalg nedsat af undervisningsministeriet et forslag om, at engelsk overtog danskfagets status som første fremmedsprog i folkeskolen. Forslaget vakte stor opmærksomhed og diskussion i offentligheden, hvilket afspejlede forskellige holdninger til sagen. Det var dog påfaldende, hvor hårde reaktioner forslaget fremkaldte i ret brede kredse til fordel for dansk. Man fremhævede nationens rødder og den historiske tilknytning til Danmark, samt et ønske om at bevare kontakten til Danmark og

det øvrige Norden, og hvor færdigheder i dansk har vist sig at fungere godt som islændingenenes nøgle til det nordiske sprogfællesskab. Resultatet blev, at man fortsat vil holde fast ved at undervise i dansk som første fremmedsprog i den islandske folkeskole.

Under debatten og i kølvandet på den er de stemmer blevet mere højrøstede som argumenterer for innovationer i danskundervisningen. Man efterlyser en effektivisering af danskundervisningen, der kan føre til en mere aktiv beherskelse af dansk, ikke mindst med hensyn til mundtlig færdighed. Det er en almindelig opfattelse, at en af de faktorer, som kan påvirke et fremmedsprogs udvikling, er lærergruppens uddannelsesmæssige baggrund.

Ringe muligheder for sproglige erfaringer

I den islandske folkeskole er formålet med danskundervisningen, at eleverne opnår en alsidig kommunikativ kompetence. Mange peger på, at man ikke opnår dette mål, og at mange unge har svært ved at udtrykke sig mundtligt på dansk. I modsætning til hvad der tidligere var tilfældet, høres dansk nu meget sjældent i islændingenenes dagligdag. Uden for klasseværelset er der yderst begrænsede muligheder for sproglige erfaringer, dvs. at samle målsproget op fra omgivelserne og for at få det afprøvet i „ægte“ kommunikationssituationer. Det gælder derfor for danskundervisningen ligesom for undervisningen i andre sprog, som kun i ringe grad kan bruges aktivt i omgivelserne, at udbyttet hovedsageligt beror på undervisningens kvalitet og effektivitet. Her står fremmedsproglærerens professionalisme helt centralt.

Læreruddannelsen

Islands Lærerhøjskole varetager undervisningen af vordende folkeskolelærere. Læreruddannelsen, som hviler på enhedslærerprincippet, er 3-årig og består af en almen del og to linjefag. Ét linjefags pointtal svarer til ca. et halvt års universitetsstudium. På denne korte tid skal man udruste de lærerstuderende med linjefagets fagspecifikke kompetence. Og for danskfagets vedkommende drejer det sig om færdighedstræning, metabevisthed om dansk sprog og kultur, samt fagets didaktik! Desuden er de, som har afsluttet BA-eksamen i dansk, samt et étårigt

pædagogikum, berettiget til undervisning i folkeskolen. På grund af enhedslærerprincippet er der dog ingen garanti for, at de, som har kvalificeret sig til danskundervisning, kommer til at undervise i dansk. En spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt dansklærere i folkeskolens afgangsklasse i 1993 viser, at kun ganske få dansklærere har BA-eksamen i dansk og kun ca. en femtedel har dansk som linjefag fra Islands Lærerhøjskole¹.

Fagtraditionen

Danskfagets fagtradition har rødder tilbage i en helt anden sproglig og samfundsmæssig virkelighed end den nu eksisterende. Den præges af en vis færdighedsmæssig slagside, med opprioritering af læsefærdighed og en stor vægtning af direkte oversættelse og eksplicit indlæring af grammatik på bekostning af den mundtlige sprogfærdighed, der negligeres. Da islandsk og dansk er nært beslægtede sprog, får man meget forærende, ikke mindst når det gælder læsefærdigheden. Hertil kommer at islændinge alment er et læselystent folk, en ressource som kommer danskundervisningen til gode. Blandt islændinge er der desuden en rig forståelse for nødvendigheden af at beherske flere fremmedsprog, og indtil nu har islændingene følt sig tæt knyttet til Norden. Ved at negligere den mundtlige sprogfærdighed begrænser man på én gang elevernes mundtlige kompetence og ser bort fra det motivationspotentiale, der ligger i, under indlæringsprocessen at bruge dansk i en interaktion. I al fald kan det påstås, at islændingenenes mundtlige færdighed i

dansk generelt er for lille i forhold til deres læsefærdighed og ordforråd. Men hvordan hænger fagtraditionens sprog- og indlærings syn sammen med den kommunikative sprogundervisning?

Sproget i klassen

Eftersom dansk er så lidt fremtrædende i elevernes hverdag uden for klasseværelset, er det afgørende, at læreren på trods af geografiske afstande, er i stand til at gøre dansk sprog og kultur nærværende i klasseværelset. Der ligger et stort kommunikativt potentiale i klasseværelsessamtalen, hvis læreren formår at undervise på dansk, og man kan ikke mere nøjes med én lærebog, selvom der hører et opgavehæfte til den! Der kan skabes rige muligheder for sproglig interaktion ved etablering af personlig kontakt dels gennem elektroniske midler som multimedia og datakommunikation dels gennem brevveksling eller elevbesøg. Her må man have i tankerne, at meningsfuld kommunikation med danskere forudsætter en kulturel og samfundsmæssig viden, både kontrastiv viden og den viden der i lokalsamfundet anses for at være almen eller fælles viden. Ved bevidst at inddrage aktuelle autentiske midler kan man efterhånden give eleverne den nødvendige baggrundsviden, som er forudsætning for en vellykket kommunikation på dansk.

Innovation kræver professionalisering

Meget taler for, at det ikke er realistisk at forvente, at vordende dansklærere

gennem en fagspecifik uddannelse, som kun svarer til et halvt års universitetsstudium, kan erhverve sig tilstrækkeligt gode kundskaber i dansk og de didaktiske kvalifikationer, som er nødvendige for at kunne gennemføre en kommunikativ sprogundervisning. I lyset af efterkrigstidens historiske udvikling med det engelske sprogs dominans er der meget der tyder på, at de yngre generationer er mindre fortrolige med dansk sprog og kultur end ældre generationer. Elevernes kompetence i dansk kan derfor kun opnås gennem en yderst professionel fremmedsprogundervisning. Til trods for visse ændringer inden for linjefaget dansk, hvor kommunikative formål vægtes højere, er det ikke realistisk under uændrede forhold at forvente innovationer, som kan føre til radikale ændringer i fagtraditionen. Realisering af læseplanens målsætninger og de i samfundet efterlyste innovationer kræver både forlængelse af og nytænkning i læreruddannelsen. Men det er ikke nok, at der stilles større kompetencekrav til dansklærerne, hvis ikke lærernes ansættelsesforhold ordnes således, at de lærere, som faktisk er uddannet som dansklærere, i praksis kommer til at undervise i dansk. Under uændrede forhold vil man i bedste fald kunne vedligeholde den fast etablerede fagtradition.

Noter

1 En spørgeskemaundersøgelse blandt islandske dansklærere i folkeskolens afgangsklasse, foretaget af Auður Hauksdóttir i 1993.